

נחלת ה' גליון 27 – סיון תשע"ו

המשגיח הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר זצ"ל עם מרן החזו"א זצ"ל

מענייני הפרשה

פרשת בהעלותך

חיי הנצח בארץ ישראל

חיבת ארץ ישראל שהיתה נטועה בלב גדולי ישראל הביאה אותם פעמים רבות למסירות נפש עבור הזכות להיכנס לארץ ישראל.

בפרשה שלנו אנו קוראים על המעבר מהחניה הממושכת של עם ישראל בהר סיני, בו הם זכו לקבל מפי הקב"ה את התורה, ומשם, לפי התוכנית המקורית [אילולי חטא המרגלים, שבסופו של דבר גרם עיכוב של ארבעים שנה במדבר], הם היו אמורים לעלות "לתכלית שלמותם" (כלשון הגר"א אדרת אליהו דברים א, ז) לארץ ישראל. על כך אומר הפסוק "ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים", ואומרים חז"ל בספרי זוטא (המיוחס לתנא רבי ישמעאל): "וכי דרך שלשת ימים היה, והלא כבר נאמר אחד עשר יום מחורב (דברים א ב), מה אני מקיים דרך שלשת ימים, אלא מלמד שהילכו באותו היום כדרך שהיו מהלכין בשלשת ימים, שבכל יום היו מהלכין שנים עשר מיל ואותו היום הילכו שלשים ושה מיל.

היה ר' שמעון אומר בוא וראה חיבתה של א"י כמה היא חביבה, שכל מי שהוא הולך למלחמה הרי הוא רץ והולך, כשהוא מגיע למלחמה הרי רגליו משתברות, אבל ישראל אינן כן, אלא כשהיו קרובים לא"י היו רגליהם נושאות אותן, ואומרים אלו לאלו - אילו אנו נכנסין לא"י ומתים מיד אין אנו כדאי [כלומר, שזו זכות כ"כ גדולה שאין בן אנוש ראוי לה] שאנו נכנסין אל המקום אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו".

בדברים אלו אנו רואים את גודל ההשתוקקות שהיתה להם להיכנס לארץ, עד שאפילו למסור נפש עליה, היה להם כדאי.

מסירות הנפש למען חיי הנצח

לכאורה היה נראה שמי שמוסר את הנפש בשביל להגיע לארץ ישראל מפסיד, אך בדברי חז"ל אנו רואים שעם ישראל התייחס לכך כדבר שכולו ריוח, משום שבאמת כנגד הפסד של החיים הגשמיים, זכות זו מקנה חיי נצח, שמגיעים מכח "עץ החיים" וכמו שיתבאר.

ארץ ישראל היא "ארץ החיים", כמו שאומרים חז"ל בזה"ק (וירא קטו, א): "והכי קרא לה דוד מלכא לארץ ישראל דאיהי ארץ החיים – נחלת ה'". [וכיו"ב בזה"ק תזריע מה, ב; ובזה"ק מקץ קצג, א]. ועליה נאמר (יחזקאל כו, כ) "ונתתי צבי בארץ חיים" (אדר"ל לד, י); וכן (תהלים קטז, ט) "אתהלך לפני ה' בארצות החיים". (ירושלמי כתובות יב, ג).

ולכן אמרו בגמ' (ברכות דף ח): שכאשר אמרו לו לר' יוחנן, "איכא סבי (שמאריכים ימים) בבבל", תמה ואמר, למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא". והוא משום שארץ ישראל היא המקום בו נטע הקב"ה את "עץ החיים", כמו שנאמר בפרשת בראשית "ועץ החיים בתוך הגן" ופירש"י באמצע הגן, כלומר במרכז של הגן עדן נמצא עץ החיים, ועליו אמר הקב"ה לאדם הראשון (בראשית ב, טז) "מכל עץ הגן אכל תאכל", וכמ"ש הרד"ק שם (פסוק יז) "והנה לא מנעהו מעץ החיים שהיה ג"כ בתוך הגן, אבל צוהו לאכלו כי הוא בכלל מכל עץ הגן אכל תאכל".

ולאחר מכן כאשר קבע הקב"ה שאברהם אבינו הוא האדם שממנו תצא האומה הנבחרת, ציווה אותו הקב"ה ללכת לארץ כנען (שהיא מעין קדושת גן עדן), ושם נטע אברהם אבינו את עץ החיים, כמו שאמרו בזה"ק (וירא, ח"א דף קב, ב): "תא חזי, אילנא נטע אברהם ככל אתר דדיווריה תמן, ולא הוה סליק בכל אתר כדקא יאות, בר בשעתא דדיווריה בארעא דכנען", ומבואר שם בהמשך דברי זוהר שהעץ הזה, שהנטיעה שלו הצליחה דווקא בארץ ישראל, הוא עץ החיים.

[וכן מבואר בתיקוני זוהר (תיקון ס"ט, דף קית, ב מדפי הגר"א): "והאי אילנא קודשא בריך הוא נטע ליה בכמה דרין ולא אצלח, עד דנטע ליה בארעא דישראל, וארכיב ליה בתלת אבהן ואצלח תמן".

ועיי"ש בהמשך דברי זוה"ק, ובביאור הגר"א, שמדובר על עץ החיים שהצליח ע"י האבות הקדושים ובארץ ישראל, ובכך האבות תיקנו את חטא עץ הדעת טוב ורע].

וממילא דווקא בארץ ישראל אפשר לקבל מעץ החיים, והמוסר נפשו על ארץ ישראל, אף אם הפסיד את חיי העולם הזה בשביל זה, מכל מקום הוא זכה בחיי הנצח, המגיעים מעץ

דבר העורך

מסירות הנפש של גדולי ישראל לעלות לארץ הקודש נותנת לנו קנה מדה מסוים לראות את ערכה של הארץ, לראות כמה החשיבו גדולי ישראל את העליה לארץ, ולא התחשבו במגבלות, אלא במסירות נפש, כפשוטו, עלו לארץ.

כאשר אנו מבינים את ערכה של ארץ הקודש אנו צריכים להבין את הזכות שזכינו להיות בה, וגם על כך אנו יכולים ללמוד מגדולי ישראל, ומהתיאורים על שמחתם הגדולה בעלותם ארצה. תיאורים אלו יכולים קצת לעורר אותנו לאחר שאנחנו (ב"ה) כבר רגילים בישיבת הארץ, וחסרה לנו ההתחדשות הזו. לשם דוגמה נביא כאן תיאור על הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, אשר במשך ימיו נודע בחיבתו לארץ ישראל ובעידודו לעלות אליה (כפי שהבאנו בגליון 10). וכך מתוארת הגעתו ארצה (בספר האיש על החומה חלק א' עמ' 127), "במוצאי שבת הרימה האניה את עגנה, כשפניה מועדות ליפו, משיצאה האניה לים הפתוח, עלו כולם על סיפון האניה לשאוף אויר-ים צח. וככהנה נפשית והתקדשות לפני כניסתם לפלטרין של מלך, עסקו שני הצדיקים (- הגר"יח זוננפלד זצוק"ל עם רבו הגר"א שאג זצוק"ל) בתורת ארץ ישראל כמעט בכל שעות הלילה, כשמעליהם מטיל חרמש של ירח, המפיץ אור עמום על פניהם הקורנות.

הבוקר אור - ומשסיימו את תפלתם וישבו לסעוד פת שחרית, הודיע רב החובל כי בעוד שעות מועטות, עומד להתגלות באופק חופה של ארץ הקודש, באותה שעה גברה התרגשותם ביותר, מעתה היה כל רגע נדמה להם כנצח, וכאילו נתעורר בקרבם רצון עז לזרוז את מהלך האניה, למען תחיש את חזירתה אל חופי הארץ הנכספת.

מורנו לא היה יכול לשלוט ברוחו, ונתעורר בו דחף פנימי עז שהוא צריך לעשות משהו, ולא לעמוד בשעה זו ולצפות באפס מעשה עד שהאניה השטה לאטה תגיע אל היעד הנכסף.

מבלי להרהר הרבה, ניתר ממקומו בתנועה מזוהרת ישר אל סולם התורן, ובזריזות מופלאה דילג משלב לשלב על סולם החבלים הצמוד לתורן, ותוך דקות ספורות והנה הוא בראש התורן. כשעינו הבחינה מרחוק בפס צהבהב של חול שאליו מתנפצים גלי הים ונעצרים, ומכאן מתחילה היבשה של הארץ הקדושה והחביבה, התחיל לצווח בקול אדירים - הנה, מורי ורבי, הנה שם היא ארץ הקודש; אני רואה! אני רואה אותה ממש, ממש את הארץ...

לשמע הקולות וקריאת ההתפעלות, הזדעקו הרבה מנוסעי האניה, שהסתכלו בעינים סקרניות על התרגשותו של הצעיר התמהוני, אחרים הזחירו אותו וביקשוהו לרדת מחשש שלא תמעד רגלו ויתגלגל מראש התורן, אבל מורנו נאחז בכל כוחותיו במוט התורן, כשהוא צווח בהתרגשותו כל מיני ביטויי התפעלות, ולא הסכים לרדת מעל ראש התורן עד שהודיעוהו מהסיפון, שהנה גם ממש כבר רואים את חופי הארץ".

חמיו של הגר"ש אלישיב זצ"ל, הלא הוא הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל כתב על עלייתו לארץ ישראל: "...והנה בראותי מרחוק את ארץ הקודש אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, נעשיתי לאיש אחר לגמרי. גרעשתי ברגש נורא מאוד מרוב שמחה ועיני זלגו דמעות. אמרתי אמותה הפעם, אשר זיכני השי"ת להיכנס לארץ אבות. שכחתי כל הייסורים, וכמו רוח אחרת נכנסה בי, רוח של שמחה ועונג רוחני עד אין קץ. ועיני זלגו דמעות מאין הפוגות כי זכיתי ברחמי שמיים להיכנס לארץ ת"ו אשר עליונים ותחתונים

הרחבת תפוצת הגליון התאפשרה הודות לתרומתו הנכבדה של ידידינו הרב הגאון הצדיק שליט"א שכבדנו במכתבו:

"לכבוד עורך עלון נחלת ה' שלומכון יסגא! ישר כוחכם על העלון הנפלא, העריכה הקולעת, והמסורים הברורים. מצו"ב תרומה להפצת והדפסת העלון לע"נ אמי מורתי שהשרישה בי את אהבת ארץ ישראל. מרת דבורה הענייה בת דב בער ע"ה".

להמושך הרחבת תפוצת הגליון דרושות תרומות ניתן להנציח לע"נ וכדו'.

מצפים לראותה. ירדתי על החוף ודרכתי על אדמת הקודש, הרגשתי על כל צעד ושעל שאני דורך בכף רגלי על אדמת הקודש...".

*

לאחר שאנו רואים את כל הדברים האלו אנו מבינים מה רבו חסדי ה' שזיכה אותנו ונתן לנו את האפשרות להיות בארצו. במשך דורות רבים לפנינו רוב רובו של עם ישראל לא היה בארץ ישראל, ולא היה זה מפני שלא רצו לעלות ח"ו, או מפני שלא ראו חשיבות בכך, אלא מפני שהדבר לא היה אפשרי, הקב"ה הבטיח בתורה "והשימותי אני את הארץ", ואת מה שקבע הקב"ה לא תועיל כל השתדלות לשנות. ואילו בדורנו זכינו שכל יהודי יכול להיות בארץ, לאחר שאנו מבינים את החשיבות של ישיבתנו בא"י, בוודאי א"ז דבר מקרי וא"א להתייחס אליו בשוויון נפש. וכמו שכותב הרב דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ח"ג עמ' 352) "חסדים גדולים מן הקצה אל הקצה הם, מקצה היסורין של חורבן ששת אלפי אלפים מאחינו (יגדור ה' את הפרצה) אל קצה השני - התישבות עמנו במדינתו בארץ הקדושה. מזה צריך ללמוד ולקבוע אמונה בלב, אוי למי שיבא ליום הדין ועדיין סומא הוא מלאות דבר מוחשי כזה". וכן התבטאו רבים מגדולי ישראל בדורות האחרונים שכל זה הוא מהארת פניו של הקב"ה לעמו ישראל לקראת הגאולה השלמה במהרה בימינו (כפי שהובא כמה וכמה פעמים בגליונות נחלת ה').

על פי זה אנו מבינים את התבטאויותיהם של גדולי ישראל, כגון מה שאמר ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל בזמן ההפגזות בירושלים בשנת תש"ה "הקב"ה לא קבצנו לכאן כדי להשימנו" (דרך עץ החיים ח"ב עמ' 460), או כמו שאמר החו"א זצ"ל "הסברא נותנת, שהישוב בארץ ישראל כבר לא יתבטל עד ביאת המשיח" (מעשה איש חלק ה' עמ' קסט). [ועיין מדרש תנחומא (שופטים סימן ט) "והשלישית יותר בה. שאין מתישבין בארצם אלא בגאולה שלישית, גאולה ראשונה זו גאולת מצרים, גאולה שניה זו גאולת עזרא, השלישית אין לה הפסק"]. גדולי ישראל בראייתם הרחבה לא התפעלו מהסכנות העומדות בשעה זו, הם ראו שיש כאן הנהגה מיוחדת מאת הקב"ה, העובדה שעם ישראל נמצאים בארץ ישראל אינה דבר של מה בכך, ואם לא היתה הנהגה מיוחדת של הקב"ה שרוצה לקבץ אותנו לארץ, זה לא היה קורה, ולכן למרות הסכנה שנראית לעין אנושית, לעם ישראל ישנם כללים אחרים, וכאשר הקב"ה רוצה שעם ישראל יתקיים ויפרח בארצו, לא יעזרו כל הנסיגות של אומות העולם, ויראו כל באי עולם כי "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים".

*

דברים אלו יכולים לשמש אותנו כמקור לחיזוק בזמן שמנסים להפחיד אותנו ולהדיגש את כל הסכנות הטבעיות שנראות לנו. הישוב היהודי בארץ עמד כמה וכמה פעמים בפני סכנת כליין אמייתי, אך שוב ושוב נוכחנו לראות כי קיומו של הישוב היהודי בארץ הקודש אינו נבחן בקריטריונים רגילים, וכפי שעם ישראל הוא "עם לבדד ישכון", וכל הורות ולירדתו של עם ישראל אינו טבעי, שהרי אברהם ושרה עקרים היו, וכן כל קיומו של עם ישראל במשך כל הדורות אינו הולך לפי הכללים הרגילים, כך גם ישיבתנו בארץ אינה נקבעת לפי הכללים הרגילים, אלא, כפי שהדריכו אותנו גדולי ישראל, אם אנו רואים שרצון הקב"ה שעם ישראל יחזור לארץ ישראל, ולקיים את הבטחתו לאבות האומה "לזרעך אתן את הארץ הזאת", הקב"ה לא עשה את כל זה כדי שזה יהיה לכמה דורות ואח"כ יתבטל הכל ויחזור לקדמותו, אלא הכל הוא חלק מתהליך מופלא של הקב"ה שבוכן אותנו לקראת הגאולה השלמה בה נזכה להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו לנצח נצחים במהרה בימינו.

*

ההתבוננות בחשיבותה של הארץ צריכה לחזק אותנו גם בהתבוננות באהבת ה' לעמו. אריכות הגלות גרמה לעמים לאנשים שאמונתם רפויה לחשוב שעם ישראל נוצר בשביל לסבול בגלות, ולהיות "היהודי הנווד", וכפי שכותב הרמב"ל (דעת תבונות סי' לו) "ואורך הגלות מורה לכאורה על זה (שעזב ה' את עמו ח"ו) ומפחיד הלבבות שאינם חזקים באמונה האמיתית", אך צריך לדעת שביטוי זה לקוח מהנוצרים ימ"ש, אשר רצו לבטל את אמונת ישראל, וקבעו כי עם ישראל לא בא לעולם אלא בשביל לשמש בתפקיד של "היהודי הנווד", הם אלו שהצמידו את הביטוי הזה לעם ישראל, אך אנו יודעים את האמת הנצחית, שהקב"ה ברא את עם ישראל להיטיב להם ולהביא לתכלית הנצחית של "להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו". והגלות אינה אלא מחמת חטאיהם של עם ישראל, אך היא אינה תכלית ח"ו. דברים אלו אמורים לקבל חיזוק אצלנו מכך ההתבוננות בחשיבותה של הארץ ומכך זה ניתן לראות את אהבת ה' הגדולה לעמו.

ועל כך היתה הפקדתו החמורה של הקב"ה על המרגלים כפי שאנו רואים בתורה רבות שהקב"ה הקפיד עליהם "עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם" (במדבר יד, יא), וכפי שאנו רואים בתהלים שחטאם היה "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו", וכמו שביאר הנצי"ב "לא האמינו לדברו, שאוהב אותם ורוצה בטובתם". (והארחנו בזה בגליון 25 בדבר העורך).

בברכת התורה, העורך

החיים שעליו נאמר בפרשת בראשית "ואכל וחי לעולם".

[וכך כותב בעל "חסד לאברהם" (מעין ג - נהר כב): " אותם שהיו בחו"ל והשתדלו לבא בארץ כדי לזכות לנפש טהורה, ולא חשו על ממונם ולא על גופם... ובעבור שעשו העיקר מרוחם ומנפשם ולא מגופם וממונם, לכן חזרו רוחניות מדה כנגד מדה, ואתם שהייתם יכולים לבא בארץ כמותם ונתרשלתם לבא בעבור חמדת הממון וחששתם לממוניכם וגופכם ומהם עשיתם עיקר ומנפשכם ומרוחכם עשיתם טפל, לכן נשאתם גשמיים מדה כנגד מדה, ואתם שלא חשו על גופם ועל ממונם אלא על רוחם בלבד הקב"ה עושה אותם בריה חדשה, ומוליך אותם לגן עדן התחתון"].

מטעם זה כותב הגר"א (בחומש הגר"א, בראשית לו, כו): "שיתר טוב בור (להיות מושלך בבור מסוכן, כיוסף בשעתו) בארץ ישראל - ממלכות בארץ העמים". ובכתבי רבי משה דוד וואלי (מלכים ב, יח - עמוד רצ"ד): "כי היו יודעים שיתר טוב למות בארץ ישראל מלחיות בשאר ארצות".

ומקרא מלא הוא (תהלים פד, יא) כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי מדור באהלי רשע". ופירש"י: "כי טוב יום אשר בחצריך ולמחר ימות, מלחיות אלף שנים במקום אחר". [ופסק זה דרשו חז"ל במדרש תנחומא (ראה סי' ח) לגבי א"י, שהיא "חצריך", ו"אהלי רשע" הוא חו"ל יעו"ש].

עלייתם של גדולי ישראל במסירות נפש

אנו מוצאים רבות על מסירות נפשם של גדולי ישראל, למען העליה לארץ. כך מעיד על עצמו האור החיים בהקדמה לספרו: "סיכנתי עצמי סכנות גדולות דרך מדבר באתי בו... לעלות דרך כאן לארץ חפצתי". גם הרמב"ם מעיד על עצמו (הובא בספר חרדים מצוות התשובה, פ"ג, ובשל"ה יומא נר מצוה, צ): "...יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש, והתפללתי בו".

וכתב בתשובת תשב"ץ (ח"ג סי' פ"ח) "וחכמי ישראל היו מסכנים בעצמם לעבור נהרות כדי לכנוס לא"י".

וכוונתו לדברי הגמ' בכתובות (ק"ב, א): "רבי זירא כי הוה סליק לא"י, לא אשכח מברא למעבר, נקט במצרא וקעבר. [ב"כפתור ופרח" (פרק י) גורס כאן: "כי מטא אפילגא דירדנא הוה קא טבע"] אמר ליה הווא צדוקי: עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודניכו, אכתי בפזיזותיכו קיימיתו. אמר ליה דוכתא דמשה ואהרן לא זכו לה, אנא מי יימר דזכינא לה".

ישנם עובדות רבות על גדולי ישראל שסיכנו את עצמם על מנת לעלות לארץ, או על מנת לדאוג לישוב היהודי שבה, כמו שמתאר באריכות בהקדמה לספר פאת השלחן על מסירות נפשם של תלמידי הגר"א, וכפי שמסופר בארוכה על ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל בספר האיש על החומה שהקפיד גם בזמני פרעות כמו פרעות תרפ"ט ועוד, לצאת מירושלים דווקא דרך שער שכם, כיון שזה היה חשוב לצורך חיזוק הישוב היהודי בירושלים. (יעו"י האיש על החומה ח"ב עמ' 173).

ונסיים בעדותו של צאצאם של תלמידי הגר"א, הלא הוא הגאון ר' ישעיה חשין זצ"ל (שהיה מלמד מפורסם בתלמוד תורה "עץ חיים", והיה מקורב למהר"ל דיסקין זיע"א), בספר שיצא לאור מכתבו (רשומות וזכרונות סוף ח"ג. יצא לאור ע"י חתניו, הגר"ר משה יצחק חשין זצ"ל, והגר"ר אליהו זלוטניק זצ"ל, חבר הבד"ץ העדה החרדית): "השורש הגדול של הישוב עד כה ועד ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו - הוא תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט. שהם הם שיסדו והקימו את יסוד הישוב במסירות נפשם ומתוך סכנות נוראות... בכדי לדעת ולהבין לרוחם התלהבות ומסירת נפשם של תלמידי הגר"א, והסתכנותם בנסיעה לאר"י משך שנה בסירות קטנות על מים רבים אדירים, וסבלותם בהתישבות הראשונה בזמן של מחלות ומגפות ר"ל, ופרעות ר"ל, ולהבין לעקשנותם הגדולה בעבודה זו, צריכים קודם ללמוד הרבה את היסוד הרוחני שלהם, את "סערת אליהו" רבם הגר"א לקיבוץ גלויות וישוב ארה"ק, שזה היה יסוד היסודות שתלמידיו מסרו את נפשם, ובאו באש ובמים בכדי לקרב את הגאולה במצות רבם".

[ובכל הענין יש לדון כיצד הותר להם לסכן את עצמם והלא אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, וגם אם מותר להחמיר על עצמו ולהסתכן למען המצוות (עיין תוס' ע"ז כז, ב ד"ה יכול) מ"מ קשה על אלו שסיכנו את בני משפחתם ומשפחות אחרים (כמו תלמידי הגר"א). אך כבר ביארו בענין זה, שאע"פ שמצוות ישוב ארץ ישראל היא ככל המצוות שבתורה לענין זה שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, מ"מ בכל מקרה שבישבתו, או בהליכתו (כמו עם הגר"ח זוננפלד זצ"ל) הוא מועיל לכלל הישוב היהודי בארץ להוציאו מידי הגוים, או שמכשיר את הקרקע לכלל הציבור להתיישב בארץ (כמו תלמידי הגר"א), הרי שבמקרים אלו אין את הכללים של פיקוח נפש, וכמו שמותר (ומצוה) לצאת למלחמה אע"פ שכל מלחמה יש בה איבוד נפשיות. (כמ"ש המנ"ח מצוה תכה וכע"ז במצוה תרד: "נהי דכל המצות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו דהתורה ציותה ללחום עמהם, וידוע דהתורה לא תסמוך דיניה על הנס כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, א"כ חזינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף דהוא סכנה". ועיין קהילות יעקב (סוטה סימן ו) "ודאי היוצא במלחמה הוא בספק סכנה, והרי ע"מ כן יוצאים, וע"ד שכתוב כזאת וכזאת תאכל החרב"). וכך כל דבר שמותר לצאת בשבילו למלחמה נוהג אף במקום פיקוח נפש (ועיני' בברכות ג, ב שדוד המלך הוציא את עם ישראל למלחמה בשביל פרנסתם של כלל ישראל)].

נבואות ה' לאחרית הימים

בתיקון חטא המרגלים - תבא הגאולה

שאומרת התורה (דברים יא, י - יא) שארץ ישראל אינה כארץ מצרים ששם אתה משקה בעצמך את השדות, אלא "למטר השמים תשתה מים", וכמו שביאר הרמב"ן שם שבארץ ישראל הכל תלוי ברצון ה' שמוריד את המטר, והזרע צריך להאמין בחי העולמים שישקה את השדה שלו.

ג. ויעוין בדברי הגאון ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל ("אור יחזקאל" ח"ג עמוד סה) על חיזוק האמונה בזמננו מכה א"י: **שמצד הבטחת ארץ ישראל לישראל אפשר להתעורר ולראות אמונה חושית**, הנה בלומדנו בפרשת השבוע שראינו הבטחת השי"ת לאברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל, שעם ישראל וארץ ישראל יתקיימו לנצח נצחים, **ובראותנו עתה לאחר כל הצרות וההרפתקאות שעברו עלינו ואנו זכינו לארץ ישראל כקיום הבטחתו יתברך**, הרי מהתבוננות בענין זה גרידא היינו צריכים להתחזק באמונה לאין שיעור". ועוד שם (ח"ז עמוד צד): "הנה כשמונה מאות שנה היתה ארץ ישראל שממה בלי יושב, רבים מאומות העולם רצו לכבושה ולקבל בה חלק, אולם לא עלתה בידם ולא הצליחו לכבושה ולהתנחל בה, וכ"ז מחמת שהבטיח לנו זאת הקב"ה בתוכחת משה, ולפתע פתאום זכינו עם ישראל - לארץ ישראל, והארץ נבנית שלא כדרך הטבע".

בבקשת "נשלחה אנשים ויחפרו את הארץ" - חזרו על חטא עץ הדעת

וכאשר רצה הקב"ה להכניס את ישראל לארץ ישראל, רצונו היה שע"ז יקנו את האמונה, שילכו "בעינים סגורות" אחרי דברי השבח שהוא אמר על הארץ, שהיא "ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש" (שמות ג, ח), ובזה יתקנו את חטא אדם הראשון.

אמנם בחטא המרגלים, חטאו שוב בחטא זה, שלא סמכו על דברי הקב"ה, אלא רצו לשלוח אנשים לבדוק האם אכן הארץ היא טובה, ואח"כ "עבירה גוררת עבירה", שלא רק שרצו לבדוק את דברי הקב"ה, אלא גם חלקו על דבריו, ואמרו מבלתי יכולת ה' לעמוד מול כל מלכי האומות, ומה שהוציאים ממצרים הוא משנאתו אותם להמיתם במדבר עפ"ל.

כשבני יחמדו מחמת האמונה בהבטחת ה' - תבא הגאולה

ומסיים רמ"ד וואלי (בפירושו לתהלים קו, שם): "והנה העון הזה היה כל כך חמור לפניו ית', לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה, עד שממנו נמשכה הגזרה של הגלויות, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם.

ולא יתקן עון המאיסה של האבות עד שהבנים יביאו את עצמם לחשוך בה בחשק גדול, כענין שנאמר: **אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו**, כלומר דהא בהא תליא, שלא יבא עת חנינה לציון, עד שבנייה יחמדו בתכלית החמדה והתשווקה, כדי לתקן עון המאיסה של האבות". עכ"ד.

כלומר, שכמו שחטא עץ הדעת גרם את חורבן ביהמ"ק וכל הגלויות - כך חטא המרגלים שהוא חזרה על חטא עץ הדעת, גרם את חורבן ביהמ"ק וכל הגלויות.

והתיקון לחטא זה צריך להיות באותה דרך - לעשות אותה עבודה, ודרך אותו אמצעי, דהיינו "אותה עבודה" - להאמין בהבטחת הקב"ה בעינים עצומות, ו"דרך אותו אמצעי" - דהיינו דרך ארץ ישראל.

ואיך יעשו זאת? - "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו", שיתקנו את חטא המאיסה של דור המרגלים.

ונראה לבאר שנרמז כאן עומק נוסף. הרי כמו שלאדם לא קוראים "בשר ועצמות", ובודאי לא כאשר הוא נמצא בשיא תפארתו, כי הבשר והעצמות נהפכו ונתעלו למהות אחרת, חשובה מאד, וכעת הוא נקרא - "אדם", או "מלך". כך ג"כ לארץ, כאשר היא בתפארתה, לא ראוי לקרא "אבנים ועפר", ואם הכתוב מכנה אותה "אבניה ועפרה", מבואר שמדובר על זמן שהיא עדיין במצב שפל, וגם אז צריך "שבנייה יחמדו בתכלית החמדה והתשווקה".

ונשאלת השאלה כיצד אפשר לחמוד ולהשתוקק לאבנים ועפר בתכלית החמדה והתשווקה?

התשובה, שכאן מגיעה ה"אמונה" ומשלימה את החלל, כאשר מאמינים בדבר ה' ויודעים שבאבנים ועפר האלו מסתתרת "ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש", ובסופו של דבר תתקיים הבטחת הקב"ה: "...וקרא לך שם חדש אשר פי ה' יקבנו. והיית עטרת תפארת ביד ה' וצניף מלוכה בכף אלקיך". (ישעיהו סב, ב-ג). כלומר: יקראו לה בשם חדש, משום שהיא נתעלתה למהות חדשה - ל"עטרת תפארת וכתר מלוכה".

ואם גם כאשר הארץ במצב של "אבניה ועפרה" - עם ישראל רואים אותה בעיני רוחם "עֲטֹרַת תְּפָאֲרֶת וְצִנִּיף מְלוּכָה", עד כדי שהם חומדים אותה "בתכלית החמדה והתשווקה" - הרי זה מראה שהם מאמינים להבטחת ה' בעינים עצומות שאכן היא תתעלה לדרגא זו. - ובזה יתקן חטא עץ הדעת, שעניינו חוסר האמונה בהבטחת ה'. ובתיקון עץ הדעת תבא הגאולה.

ולכן רק כאשר מתקיים "כי רצו עבדיך את אבניה" - מתקיים "אתה תקום תרחם ציון".

נאמר בתהלים (קב, יד): **"אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד"**. פסוק זה מדבר על הגאולה הכללית של עם ישראל [כאשר מדבר הנביא על נחמות של "ציון", מדובר על הנחמות של עם ישראל, משום שעם ישראל נקראים "ציון", כמו שאמרו בזוהר פר' צו (לה, א): "...דישראל אקרון בשמא לציון, דכתיב (ישעיהו נא, טז): ולאמר לציון עמי אתה"].

וממשיך הכתוב: **"כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו"**. ופירש הרד"ק בשם החכם הכוזרי: "אתה תקום תרחם ציון, מתי? כי [= כאשר] רצו עבדיך את אבניה, כלומר, כי ירושלם תבנה פשיכספו ישראל לה תכלית הכֶּסֶף עד שיחננו אבניה ועפרה".

וצריך להבין מדוע תלויה הגאולה בכך שיכספו עם ישראל ל"ציון". [ועיין מש"כ בגליון הקודם, וישנם היבטים והבחנות רבים בדבר המרכזי הזה].

והענין יתבאר עפ"י דברי רמ"ד וואלי (בפירושו לתהלים קו, כד-ז. - ח"ב עמוד רא) על הפסוק בתהלים (קו, כד) "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדבריו". ופי' רמ"ד וואלי "וימאסו" - והמאיסה היתה שקראוה ארץ אוכלת יושביה... [לא האמינו לדבריו] - וכבר ידוע שעבירה גוררת עבירה, כי העון של המאיסה נגד אחר העון של חוסר האמונה, כי לא האמינו לדבריו יתברך שהבטיחם שהיתה ארץ טובה ורחבה, ורצו לשלוח מרגלים לתור אותה, והשי"ת לא רצה למנוע את שליחותם, אבל הניחם להתקלקל מפני שאבדה האמונה מלבותם, והבלתי מאמינים נופלים בכל מיני טעות שבעולם, עד להיות מתלוננים באהליהם שהוציאים השי"ת מארץ מצרים לתת אותם ביד האמורי להשמידם. וז"ש: וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה' שהבטיחם להפיל את כל יושבי הארץ לפניהם לחרב, והם הזידו להוציא מפיהם שהכח של אותם העמים יהיה יותר גדול מכחו ית', כמו שדרשו רז"ל על ענין כי חזק הוא ממנו". עכ"ד רמ"ד וואלי.

עץ החיים מביא לאמונה

ביאור דבריו: הנה האכילה מעץ החיים - שעליו צויה הקב"ה את אדם הראשון - הוא ענין האמונה (ועל כך נאמר "צדיק באמונתו יחיה" - שהאמונה היא חיים), וכמ"ש בזוהר הקדוש (וירא קב, ב. - הובא במלואו ב"מעניני הפרשה").

והענין נתבאר בדברי הרמח"ל ("אדיר במרום" עמוד תיד): "ואפרש לך עתה ענין 'ותפקנה עיני שניהם' (בראשית ג, ז), וזה, כי בתחילה היו ממש כמי שהולך בעינים סגורות נשען על מי שמביא אותו, ובא הנחש והודיע את חוה שיש דרך אחר בעולם, שאדרכה האדם ידע את העיניים, ויפקח הוא על עיניו... ונתפתתה אחריו, וירדה לעץ הדעת.

וכשירדו ממדריגתם ניתן להם להיות מפקחים על עיניהם... וסוף דבר להיות תמיד בדאגה, שיצטרכו לחזור על פרנסתם וקיומם, וזה סוד "בזעת אפיך תאכל לחם", וניתן לה בהכרח - מה שרצתה בבחירה, כמו שאמרו בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו".

ומבואר ש"עץ החיים", הוא עץ האמונה, שהאוכל מעץ החיים זוכה לאמונה כזו, שהוא סומך על הקב"ה בעינים עצומות ללא שום בדיקה. וחטא עץ הדעת הוא שבדוק אחרי דבריו של הקב"ה, ומפקח על עיניו בעצמו.

אברהם נטע עץ החיים באר"י - ועל ידו הודיע האמונה לכל באי עולם

ומבואר עוד בזוה"ק (וירא קב, ב) הנ"ל, שאברהם אבינו נטע את עץ החיים באר"י, ובכל מקום אחר שהוא ניסה לטעת את עץ החיים לא הצליחה הנטיעה. וזה לשונו: "תא חזי, אילנא נטע אברהם בכל אתר דדירוריה תמן, ולא הוה סליק בכל אתר כדקא יאות, בר בשעתא דדירוריה בארעא דכנען, ותא חזי, כד חב אדם - בעץ הדעת טוב ורע חב... וכד אתא אברהם באילנא אחרא אתקין עלמא, דהוא אילנא דחיי, ואודע מהימנותא לכל בני עלמא".

יש לבאר בדרך הפשט את הענין שעץ החיים צריך להיות דווקא בארץ ישראל, דהיינו, שדווקא מתוך ארץ ישראל אדם יכול לקנות את המידה של עץ החיים, שזהו "לסמוך על הקב"ה בעינים עצומות".

וי"ל שזו כוונת הכתוב (תהלים לז, ג) "בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה", דהיינו, שע"י שתשכון בארץ ישראל, שם "תרעה" אמונה, ששם ישנו מרעה של אמונה, דהיינו עץ החיים. [סתם "ארץ" היא א"י, כמ"ש הגר"א בשנות אליהו ברכות ו, ו באמרי נעם ברכות לה, א, הובא בחומש הגר"א דברים ח, ח. וכך מבואר במדרש תנחומא ראה, יא ובבראשית רבה סד, ג].

ולכן אומר הכתוב (תהלים קא, ו) "עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי". שהאמונה שלהם נקראת על שם הארץ, כי דרכה הם קיבלו את האמונה.

ונביא מעט דוגמאות בהם אנו רואים שא"י מביאה לאמונה. א. התורה מזהירה על המלחמות בכיבוש הארץ "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. לא תירא מהם זכור תזכור את עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים... כן יעשה ה' אלקיך לכל העמים וכו'".

ב. על הנטיעה בארץ ישראל אמרו בגמ' (שבת לא, א) "אמונת - זה סדר זרעים" ופי' בתוס' שם בשם הירושלמי "שמאמין בחי העולמים וזרוע". וכמו

מדברי רבותינו

המשגיח הגה"צ ר' אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל (חלק א) ¹

בארץ הקודש, אשר הרוחניות גנוזה היא שמה ולא תתגלה על נקל, אבל במקומות התורה, נראינה ככחוש ממש. כאן בארמונותיה של תורה באה"ק הנך שבע אושר, ולא בעושר ממון אלא בחיים עצמם ובחירות, חירות מן הגוים, חירות ממנהל חייהם והשקפותיהם, חירות מטיפשותם, חירות מעבודתה של עוה"ז שאין עבודת כמותה.

רחבת ידים מאד מאד היא קדושת הארץ, מאשרת ומענגת לכלי סוף. הלא מובן ממילא מצב רוחי והלך מחשבותי. (ח"ה עמ' 519).

בארץ ישראל ניצלים מסכנת ההתבוללות הגדולה שבחול

ובדורנו בא"י יש כעין הרחבה, יש מדינה, והשערים פתוחים, והרבה יהודים באים לכאן, ורוב העם מתרפאים בזה על כל פנים מסכנת ההתבוללות ההולכת וגדלה כל כך בחוץ לארץ. הרי זו סייעתא דשמיא. (ח"ה עמ' 329).

להתבונן בכך - שה' השיבנו לאר"י בניסי ניסים

ב"ה יום ב', ח' דחנוכה תח"ש...

כשנסתכל בעולמם של האומות כולם, הלא נראה שינוי נורא... באה גם שנאת יהודים גלויה בכל העולם מקצה, ובאותה שעה של מהומה ושערוריה, בתוך אותו ים השנאה אשר יטביענו בו מתוך כל זה דוקא נולד ההיפך - שהם בעצמם יאמרו לבסס את ישראל באדמת הקודש. האם כך הוא מהלך העולם? האם זהו דרך הטבע?

ועוד כמה נסים ראינו? היתה ארץ ישראל כמו בצבת אחוזה, צבת אותו רשע וסייעתו, ימח שמם וזכרם. ופתאום

ברגע האחרון של סגירת הצבת, והנה נהפך הגלגל משני הצדדים בקווקז ואל עלמין². האם גם זה במקרה? האם גם מגפת הדבר מקרה? ואם כל אלה יעידו כי בנסים ינהיגנו ה', הלא אך בנו הוא לעמוד בנסיון, אשר בו הכל תלוי. אם נתרפה מראות מעשי ה' במבט רוחני, ולהתקרב אליו ואל תורתו ועבודתו לעת כזאת, הלא ימצאנו עון חס ושלוש. (ח"ג עמ' 350).

² נס "אל עלמין" - שהיה בשבת קודש פרשת פנחס - י"ט תמוז תש"ב.

נביא כאן קצת תיאורים על נס זה:

"בימים הטורפים ההם עמדה גרמניה הנאצית בשיא כוחה ויכולתה, הצליחה להתגבר על יריביה בכל החזיתות, כוחות בנות הברית אשר התארגנו לבלום את פלישת הנאצים הוכו במהירות על ידי הקורפוס האפריקני המשוריין של רומל, למעלה ממאה אלף דייליים בריטיים ואחרים נפלו בשבי בטרם הצליחו להשיב מלחמה שער, לא היו סיכויים רבים למחנה הבריטי הששי שהתארגן במהירות לעמוד מול הסערות הגרמנים, פקידי ממשלת המנדט בארץ ישראל מיהרו לשרוף את כל המסמכים הסודיים בטרם קיבלו פקודה לנטוש את הארץ, חברי ההגנה התארגנו לפעולות גרילה נגד הפולשים הנאצים, פעולות נטולות כל סיכוי לשינוי פני הדברים.

אם התגברו כוחות המחנה הבריטי הששי בפקודו של המרשל מונטיגומרי, גרשו את הגרמנים ונחלו את הנצחון הראשון בשדה הקרב נגד הגרמנים מאז פרוץ מלחמת העולם האחרונה, הודו אלה ללא היסוס כי נפלא הדבר מבינתם "נס אל עלמין" קראו למערכה, "היתה זו יד ה' - קבע מרשל מונטיגומרי".

והנה פרט אחד הידוע מהנס שהיה שם:

"ביום 4 ביולי 1942 (-למנינם. י"ט תמוז תש"ב), אחרי נפילת המבצר החשוב האחרון שהגן על אלכסנדריה, על מצריים ועל הדרך לארץ ישראל, פרץ קרב עז בין צבא רומל לבין חיילות הבריטיים. כמו בקרבות הקודמים היתה סכנה גדולה שכוחות השטן ינצחו.

והנה הרימו הגרמנים פתאום את ידיהם ונכנעו. איש לא הבין את פשר הדבר עד שנפתרה החידה:

הכוחות הגרמניים התקדמו עד לצינורות המים של הבריטים. צמאים למים בחום הלוהט במדבר - נקבו את הצינורות ושתו לרוויה. משגמעו מלוא לועם הרגישו ששתו מים מלוחים, כי הצינורות היו חדשים וכדי לבדוק אם הם עומדים בפני הלחץ שלחו בהם הבריטים את מי הים (כדי שלא יתבזבוזו מים מתוקים בנסיונות). השתיה השורפת הזאת שברה את כח הגודל ושמה קץ לקרב". הקצין המספר את המעשה אומר שזה היה הקרב המכריע שהציל את אלכסנדריה, את מצריים וארץ ישראל. אפילו אם ההערכה זו מוגזמת בעינינו - מי לא יראה ב"מקרה" זה נס מן השמים, אצבע אלוקים?!

[המקורות מהספרים "פלאי מלחמת ששת הימים ולקחה"; "דורנו מול שאלות הנצח" הובאו בספר "ימות עולם" להגר"י שורף שליט"א - עמוד 96 - 97].

הקשר עם הקב"ה כראוי - רק בארץ ישראל

"מעלתה של ארץ ישראל שהיא כנגד ארץ ישראל דלעילא, ומדתה - בירור השגת הרוחניות, כמו שכתוב "אשר עיני ה' אלקיך בה כו", ועל ידה אפשר לאחוז בלשמה הגמור בעבודתו ית', והשפעת הקדושה בה שונה לגמרי מאשר בחוץ לארץ, ואפילו שלוחי ההשפעה - המלאכים - שונים בה לגמרי, וכאמרם ז"ל ביעקב אבינו ע"ה (עי' רש"י סוף ויצא).

זוהי בחינת "כל הדר בחו"ל כמי שאין לו אלוק" (כתובות ק:). (ח"ד עמ' 44).

רואים בחוש - שהצלחת התורה בארץ ישראל, הרבה יותר מבשאר ארצות

בדורנו אנו רואים בחוש, כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל. הם עולים בלימוד, מצליחים לרכוש ידיעה בש"ס כולו, ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחינוך התורני בשאר ארצות. (ח"ג עמ' 196).

כשאני בא אל ארץ הקדושה אני מרגיש בבירור שכאן יותר קל ללמוד מוסר ולעורר את לבני. וכן מרגישים את הסייעתא דשמיא בלמוד תורה. (ח"ג עמ' 191).

קדושת הארץ - מסייעת להתעלות לדרגות גבוהות בעבודת ה'

ארץ ישראל - מתנה גדולה היא וכו', בעיקר, קדושת הארץ, הינה סייעתא דשמיא עליונה לבוא לידי דרגות גבוהות בעבודת ה' וכו'. להגיע לדרגה חדשה בעבודת ה', שלא היה יכול לזכות לה בחו"ל וכו'. "אין הנבואה שורה בחוץ לארץ" ו"אין תורה כתורת א"י" [ויקרא רבה יג, ה]. (ח"ב עמ' 55).

הזוכה להתיישב בארץ ישראל, אם הוא אך אדם רוחני קצת, זוכה למדרגות גדולות, כי "אורא דא"י מחכים" היא מציאות רוחנית (ח"ה עמ' 329).

"הכלים לעבודת ה'" שקונים בחו"ל - סופם להתבטל

ועל קניני חוץ לארץ - אף אותם שניקנו בשלימות העבודה התמימה - אמר יעקב אבינו ע"ה לעשו: "נכסי חוץ לארץ אינם כדאיים לי וכו', טול את אל"י" (רש"י ויגש מו, ו). פירוש: שאינם ראויים להיות כלים לדרגת עבודת ה' שבארץ הקדושה" (ח"ב עמ' 55).

אין לטעות, שכלים מבחינת חו"ל יכולים לסייע בעבודת ה' שבבחינת ארץ ישראל. עלינו להתפשט מהכלים הישנים והמוגבלים בדמיונות המגושמים השייכים לבחינת חוץ לארץ, ולצפות לסייעתא דשמיא באופן חדש המתאים לאפשרויות הרוחניות החדשות. (ח"ג עמ' 192. וראה שם בהרחבה).

בארץ ישראל משיגים בזמן מועט ובנקל - מה שמשגיח בחו"ל בזמן רב ובעמל

"...בשעתיים משיג אני עניינים רמים - שבחול"ל הייתי צריך לעמול עליהם שבועות שלמים!". (ח"ז עמ' רפד).

השגת נקודת האמת שבלב - משיגים בארץ ישראל

אנו מרגישים בחוש כי "והשבות אל לבבך" - השגת נקודת האמת שבלב, נקודת לשמה, שהיא עיקר עבודת המוסר - הרבה יותר קל להגיע אליה בארץ ישראל מאשר בחוץ לארץ, אף במקומות המסוגלים לכך ביותר מצד הסביבה [כמו למשל קעלם בשעתה או לפי מצב הזמן גייטסהד עכשין]. (מכתב מאליהו - ח"ד, עמ' 129; ח"ו עמ' צז).

חיי נשמות אויר ארץ - קדושתה מאשרת ומענגת לכלי סוף

מה אומר לכם חביבי? אני מרגיש בחוש אמיתית דברי רבנו יהודא הלוי שאמר "חיי נשמות אויר ארץ" - חיי נשמות ממש. ואם גם יש מקומות גם

¹ מתוך ספרי מכתב מאליהו חלקים א - ה; ספר הזכרון לבעל מכתב מאליהו חלקים א - ב (בציונים נכתב חלק ו - ז).